

Marek Ostrowski

Szkic z historii germanistyki na Uniwersytecie Łódzkim

Acta Universitatis Lodzensis. Folia Litteraria Polonica 9, 359-363

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marek Ostrowski

**SZKIC Z HISTORII GERMANISTYKI
NA UNIWERSYTECIE ŁÓDZKIM**

Germanistyka łódzka obchodzi w roku bieżącym sześćdziesięciolecie swego istnienia¹. Ważny to jubileusz i warto z pewnością przyjrzeć się historii tego kierunku, który zaistniał wkrótce po powołaniu do życia Uniwersytetu Łódzkiego. Już na jesieni 1945 r. rozpoczął swą działalność naukową i pedagogiczną w naszej uczelni prof. Zdzisław Żygulski². Kierował skromnie wyposażoną Katedrą aż do roku 1952, pełniąc między innymi funkcję prodziekana Wydziału Filologicznego UŁ, a także rektora i prorektora Wyższej Szkoły Teatralnej w Łodzi. W wyniku reorganizacji szkolnictwa wyższego rozwiązano germanistykę łódzką (profesor kontynuował pracę naukową we Wrocławiu) na lat jedenaście. Na początku lat sześćdziesiątych reaktywowano Katedrę Filologii Germańskiej w oparciu o kadre z uniwersytetów w Poznaniu i Wrocławiu. Poznańska badaczka prof. Maria Kofta rozpoczęła pracę z gronem młodych pracowników w roku 1964. Do grona bliskich współpracowników tej znanej germanistki należeli Brygida Brandys (od 1965 r.), Alfred Tarantowicz (od 1964) i Jan Hryńczuk (od 1967). Z pewnością na uwagę zasługuje postać Brygidy Brandys, specjalistki w zakresie dramatu Republiki Weimarskiej oraz twórczości austriackiego pisarza Franza Teodora Csokora, cenionego przyjaciela i wychowawcy młodzieży³.

¹ Istnieje wiele prac, omawiających dzieje kierunku, przede wszystkim liczne artykuły prof. K. Kuczyńskiego, m.in. *Dzieje germanistyki na UE w latach 1945–1973*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego”, Ser. I, 1974, nr 112; *Prof. dr hab. Arno Will*, „Acta Universitatis Lodziensis” 1985, nr 13, i in.

² Niezwykle ciekawa to postać i wielce zasłużona dla rozwoju nauki polskiej. Profesor Zdzisław Żygulski (1888–1975) doktoryzował się na Uniwersytecie Wiedeńskim, habilitował na Lwowskim rozprawą o Fryderyku Schillerze w roku 1939. Katedrę łódzką objął zatem jako młody docent, wybitny specjalista w dziedzinie dramatu niemieckiego. Patrz także dalszy ciąg artykułu.

³ Jednym z pierwszych absolwentów germanistyki był profesor Roman Sadziński (dyplom magisterski w roku 1969).

W roku 1968 kierownictwo Katedry przejął Arno Will⁴, ceniony badacz niemieckiej twórczości ludowej, działacz Towarzystwa Polsko-Austriackiego, prodziekan Wydziału Filologicznego UŁ w latach 1964–1968⁵. Ciekawie przebiegały zmiany organizacyjne germanistyki łódzkiej. Katedra istniała w latach 1963–1971, by ustąpić miejsca Zakładowi Filologii Germańskiej przy Instytucie Filologii Obcych (1971–1973) oraz Instytutowi Filologii Germańskiej (1973–1981). Od jesieni 1981 r. utrzymuje się obecny kształt organizacyjny w postaci podziału na dwie katedry: Katedrę Literatury Niemiec, Austrii i Szwajcarii oraz Katedrę Językoznawstwa Niemieckiego i Stosowanego.

Od najwcześniejszych lat współpracowali z germanistyką lektorzy niemieccy. Byli to we wcześniejszym okresie głównie goście z NRD. Wymienić by należało w tym gronie szereg naukowców berlińskich – pierwszego w historii lektora dr Arwera Spreu, dr Ingrid Kelling, dr Marion König oraz dr Hertę Jost, dr Helgę Starke z Lipska, prof. dr. hab. Eberharda Ifflanda z Jeny, doc. dr. hab. Dietera Posdzecha oraz doc. dr. hab. Hansa-Joachima Finze z Rostocku. W latach dziewięćdziesiątych szczególnie ulubionymi przez studentów lektorami byli dr Peter König z Austrii oraz dr Frank Schuster z Republiki Federalnej Niemiec.

Oblicze łódzkiej germanistyki kształtowało, jak już wspomniałem na wstępie, grono wybitnych postaci nauki polskiej. Przede wszystkim był to profesor Zdzisław Żygulski, ale także prof. Maria Kofta, prof. Arno Will oraz prof. Krzysztof A. Kuczyński.

Działalność naukowa prof. Zdzisława Żygulskiego koncentrowała się wokół badań nad barokiem niemieckim. Obejmowała ona studia nad kulturalnym i literackim wymiarem stosunków śląsko-polskich w XVII w., co do roku 1945 było białą plamą na mapie badań literaturoznawczych. Profesor zajmował się tym tematem szczególnie intensywnie w okresie pracy na Uniwersytecie Wrocławskim, który słynie z bogatych zbiorów barokowych⁶. Studiował m.in. dzieła wywodzące się ze Śląska Martina Opitza, autora pierwszej niemieckiej poetyki normatywnej, Andreasa Gryphiusa oraz Hofmanna von Hofmannswaldau, w których twórczości daje się prześledzić żywe zainteresowanie Polską. Teksty wymienionych autorów zawiera antologia *Silesiaca* wydana wspólnie z Marianem Szrockim, autorem popularnych *Dziejów literatury niemieckiej* z roku 1969⁷. Znaczące miejsce w bib-

⁴ Arno Will (1905–1983) był wybitnym znawcą niemiecko-polskich stosunków literackich. Absolwent Uniwersytetu Warszawskiego, pracował w latach 1950–1952 jako asystent prof. Żygulskiego, by od 1973 r. pełnić funkcję kierownika Instytutu Filologii Germańskiej oraz Zakładu Literatury Niemieckiej XIX w.

⁵ Por. K. Kuczyński, *Prof. dr hab. Arno Will*, s. 4.

⁶ Por. T. Mikulski, *Temat Wrocław. Szkice śląskie*, Wrocław 1975, s. 222, 223ff.

⁷ M. Szrocki, *Dzieje literatury niemieckiej*, Warszawa 1969.

liografii prac profesora zajmuje działalność edytorska Fryderyka Schillera – *Dziewica orleańska* czy *Zbójcy* zostały zaopatrzone fachowym komentarzem i starannie wydane⁸. Wiele prac poświęcił Zdzisław Żygulski badaniom nad teatrem i dramatem. Miały one głębokie podstawy w teoretycznej i historycznej wiedzy na temat Goethego⁹, Kleista, Fryderyka Hebbela, Georga Büchnera, Gerharda Hauptmanna. Pokolenia studentów germanistyki uczyły się historii literatury niemieckiej z podręcznika opracowanego wspólnie z Marianem Szyrockim pt. *Geschichte der deutschen Literatur*¹⁰.

Szczególnie zasłużył się prof. Żygulski jako promotor i opiekun prac naukowych całego pokolenia znanych germanistów. Do grona jego uczniów zaliczyć można Norberta Honsze, Mariana Szyrockiego, Mariana Holonę, Jana Chodereę, Jana Hryńczuka, Eugeniusza Klina, Gerarda Koziełka, Arno Willa¹¹. Bez tych osób trudno wyobrazić sobie działalność naukową całej powojennej germanistyki w Polsce.

Niezwykle ważną i szanowaną postacią jest kontynuatorka dzieła Żygulskiego, prof. Maria Kofta, kierująca germanistyką łódzką od roku 1963 do 1968 i w latach 1975–1979. Swój doktorat na temat twórczości Henryka Heinego obroniła w berlińskim Humboldtuniversität w roku 1952. Nadała ona kierunek prowadzonym w latach późniejszych na UŁ badaniom nad literaturą współczesną, publikując znaczącą i ważną książkę o awangardowych tendencjach współczesnej prozy niemieckojęzycznej pt. *Sondowanie przepaści*¹². Bez tej publikacji trudno sobie wyobrazić pracę naukową Zakładu Literatury Niemieckiej XX w., w którym wychowali się tacy badacze, jak Jan Watrak czy Brygida Brandys.

W latach 1968–1975 kierownikiem Katedry oraz Instytutu Filologii Germańskiej UŁ był Arno Will (1905–1973). Pierwszym nauczycielem nestora łódzkich germanistów był Zygmunt Łempicki, u którego późniejszy profesor pisał doktorat jeszcze przed rokiem 1939. Doktorat oraz habilitacja Arno Willa poświęcone były problemom niemieckiej literatury średniowiecznej oraz austriackiemu dramatowi *Volksstück*¹³. Największą zasługą profesora (obok wypromowania szeregu znaczących pracowników naukowych UŁ) były badania z zakresu stosunków literackich niemiecko-polskich.

⁸ F. Schiller, *Dziewica Orleańska*, Kraków 1928.

⁹ Żygulski badał tradycję antyczną w twórczości klasyki weimarskiego, także historię jego recepcji oraz biografii, np. w pracy o Fryderyku Gundolfie i jego wizji Goethego (*Fryderyk Gundolf i jego Goethe*, „Ruch Literacki” 1926, Bibliografię Jego prac sporządził K. Kuczyński) – „Acta Universitatis Lodzianis” Folia Germanica, Ser. I, nr 22, s. 7–11.

¹⁰ Z. Żygulski, M. Szyrocki, *Geschichte der deutschen Literatur*, Warszawa 1970.

¹¹ Wspomnieć by ponadto należało autorkę znanych podręczników do nauki języka niemieckiego, Emilię Szarlitt.

¹² M. Kofta, *Sondowanie przepaści*, Poznań 1965.

¹³ Habilitacja *Eduard Bauernfeld jako komediopisarz*, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, 1962.

Niemiecka literatura prozatorska XIX w. o tematyce polskiej, m.in. Karl Emil Franzos czy recepcja i tłumaczenie *Pana Tadeusza* stały w centrum badań profesora. Motywy polskie w literaturze niemieckiej oraz zagadnienia z zakresu badań teoretycznoliterackich – gatunków i rodzajów literackich – stanowią kolejny punkt ciężkości badań prowadzonych przez Arno Willa.

Od roku 1984 do 2001 Katedrą Literatury Niemieckiej kierował Krzysztof A. Kuczyński. Wykorzystując bogatą rodzinną tradycję (ojcem wybitnego znawcy stosunków polsko-niemieckich był Stefan M. Kuczyński, znany historyk mediewista) udało mu się zainspirować i otoczyć opieką całe generacje studentów oraz badaczy literatury niemieckiej i austriackiej. Sam jest naukowcem niezwykle płodnym – lista jego publikacji liczy ponad siedemset pozycji. Ciekawy artykuł o działalności naukowej profesora wyszedł spod pióra prof. Joanny Jabłkowskiej¹⁴. Profesor Kuczyński należy do grona wychowanków Marii Kofty. Rozprawę doktorską napisał pod kierunkiem prof. Arno Willa już w roku 1975, mając zaledwie 27 lat. Także w rekordowo krótkim czasie opracował habilitację pt. *Recepcja literatury Republiki Federalnej Niemiec w Polsce 1949–1979*¹⁵. Od roku 1993 jest profesorem zwyczajnym. Zakres tematyczny jego prac jest imponujący. Prace z komparatyki literackiej polsko-niemieckiej, niezwykle liczne i ciekawe, obejmują m.in. kompletną bibliografię literatury polskiej w tłumaczeniu niemieckim od początków do roku 1985¹⁶. Równie bogato udokumentowana jest praca na temat twórczości wybitnych autorów, takich jak chociażby Gerhart Hauptmann, Günter Wallraff, Horst Bienek, Karl Dedecius. Osobnym rozdziałem w badaniach prof. Kuczyńskiego są stosunki literackie polsko-austriackie. Poświęcił on szereg prac takim autorom jak Ingeborg Bachmann i Gerda Leber-Hagenau, ale także wyszły spod jego pióra książki będące podsumowaniem całych okresów w badaniach innych autorów. Jako przykład można podać książkę *Z polsko-niemiecko-austriackiego pogranicza kulturowego*¹⁷ czy *Polskie fale Dunaju. Polsko-austriackie powinowactwa kulturalne*¹⁸ oraz *Polska – Austria. Drogi porozumienia*¹⁹. Obecnie Katedrą Literatury Niemiec, Austrii i Szwajcarii kieruje od roku 1991 prof. zw. dr hab. Joanna

¹⁴ Por. pracę J. Jabłkowskiej, *Między literaturą a niemcoznawstwem. O badaniach naukowych prof. zw. dr. hab. Krzysztofa A. Kuczyńskiego*, „Acta Universitatis Lodzensis”, Folia Germanica 2002, z. 3, s. 5–9 oraz bibliografię prac profesora opracowaną przez M. Kucner, tamże.

¹⁵ K. Kuczyński, *Recepcja literatury Republiki Federalnej Niemiec w Polsce 1949–1979*, Łódź 1981.

¹⁶ K. Kuczyński, *Polnische Literatur in deutscher Übersetzung von den Anfängen bis 1985. Eine Bibliographie*, Darmstadt 1987.

¹⁷ Piotrków Trybunalski 1995.

¹⁸ Wspólnie z A. Kozłowskim, Częstochowa 1992.

¹⁹ Wspólnie z B. Miązkciem, Łódź 1999.

Jabłkowska, pełniąc jednocześnie (w latach 2002–2005) funkcję prodziekana Wydziału Filologicznego UŁ.

Na osobną uwagę zasługuje rozwój Katedry Językoznawstwa Niemieckiego i Stosowanego. Działalność naukowo-dydaktyczna językoznawców koncentruje się wokół badań konfrontatywnych polsko-niemieckich. Katedrę przez kilka ostatnich lat prowadzi z dużym powodzeniem cieszący się sympatią studentów prof. zw. dr hab. Roman Sadziński. Specjalizuje się on w kontrastywnej analizie struktur walencyjnych. Pracę na UŁ podjął w roku 1969, doktoryzował się w roku 1978 na podstawie rozprawy *Die Artikelkategorie im Deutschen und ihre Äquivalenzstruktur im Polnischen*, obronionej na Uniwersytecie Lipskim, której promotorem był G. Helbig. Nestorem Katedry jest profesor zw. dr hab. Alfred Tarantowicz, obecnie w stanie spoczynku. Niezwykle ważną i aktywną rolę w krzewieniu i umacnianiu kontaktów między Uniwersytetem Łódzkim oraz Uniwersytetem Liebiga w Giessen (ponad trzydzieści lat współpracy), a także innymi uniwersytetami niemieckimi odgrywa ceniony tłumacz i profesor, kierownik Zakładu Językoznawstwa Stosowanego UŁ, prof. Zenon Weigt.

Warto jeszcze kilka słów poświęcić metodyce nauczania, tak przecież ważnej w neolingwistyce.

Postacią pierwszoplanową w tej dyscyplinie naukowej jest bez wątpienia dr hab. prof. UŁ Aleksander Kozłowski. Specjalizuje się on w zagadnieniach dydaktyki literatury w aspekcie obcojęzycznym. W roku 1991 habilitował się na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie na podstawie pracy *Literatura piękna w nauczaniu języków obcych*. Jest autorem ponad 130 artykułów, rozpraw i innych opracowań oraz pięciu książek.

O Uniwersytecie Łódzkim trzeba mówić ciepło i dużo. Oby starczyło słów uznania dla pracowników młodego pokolenia na następny jubileusz!